

Інга Погребняк,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики та нових медіа
Факультету журналістики
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Inga Pohrebniak,
PhD (Philology), Associate Professor,
Head at the Department of Journalism
and New Media,
Faculty of Journalism,
Borys Grinchenko Kyiv University
ORCID: 0000-0002-5181-8561
Email: i.pohrebniak@kubg.edu.ua

Марина Ясінська,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 061 Журналістика
Факультету журналістики
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Maryna Yasinska,
Master's degree student (Journalism),
Faculty of Journalism,
Borys Grinchenko Kyiv University,
Email: msyasinska.fj23m@kubg.edu.ua

УДК 659.3:008

DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.166>

СПЕЦИФІКА КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОБЛЕМАТИЦІ СУЧАСНИХ МЕДІА

THE SPECIFICITY OF CULTURAL IDENTITY IN THE PROBLEMS OF MODERN MEDIA

АНОТАЦІЯ. У тексті статті окреслено загальну необхідність утворення медіапростору, що спроможний боронити національну самобутність і дати достойну відповідь маніпулятивним наративам країни-агресора. Сучасні українські медіа в культурно-мистецьких означеннях досить багатоаспектні щодо тематичних вимірів із проблематики – зокрема унікальність української мови, книговидавничий ринок, популяризація української культури (не спотвореної елементами меншовартості), висвітлення роботи режисерів і продюсерів на міжнародних фестивалях, промоція новинок аудіовізуального світу, створення онлайн-антології (зібрання, видання та переклад текстів українських літераторів про війну), архівування спогадів та власних вражень української інтелектуальної еліти.

Під час повномасштабного вторгнення культурні медіа встановлюють діалог зі світовою спільнотою. Гібридна війна, котру роками вела Росія, блокувала всілякі можливості показати міжнародній спільноті справжні ознаки нашої держави, не розмиті висловами про «братські народи» тощо. Тому, пізнавши нас зараз, світ пошавився у своєму прагненні дізнатися про Україну більше, у бажанні співпрацювати. Наративи про «величність» російської самобутності поступово переходять на інший вектор. Тепер лідирує ідея української «незламності», що коригується мотивами складної ідентичності у непростих умовах агресивної політики ворога.

Отже, медіакультури під час повномасштабного вторгнення є невід'ємним елементом у консолідації суспільства задля розбудови нових цінностей та ідеалів, відкидання ідей зросійщення (малороства). Специфіка національної ідентичності проглядається в їх матеріалах з поліфонічного забарвлення, окрім того, такі засоби масової інформації є потужним інструментом популяризації української культури (зокрема, воєнної) та історії у світовому контексті.

Ключові слова: культурна ідентичність, сучасні українські медіа, маніпулятивні наративи, культурно-мистецький простір.

ABSTRACT. The article is devoted to the study of the modern Ukrainian media («Chitomo», «Lirum», «Moviegram», «Your Art», individual materials of the publications «Ukrainian Pravda», «Ukrinform») topics in the context of cultural and art identity. After all, the realities of Russia's war against Ukraine reveal the leveling and destruction of the Ukrainian nation, as well as an aggressive policy towards the territories. The article highlights the directions of modern media culture: literary, museum, musical, cinematographic, information-sociological, historical, visual.

The article outlines the acute need to create a media space that is capable of defending national identity and giving a worthy response to the manipulative narratives of the aggressor country.

Modern Ukrainian media in the cultural and art sense are rather multidimensional with regard to the thematic dimensions of the issues.

In particular, the Ukrainian languages uniqueness, the book publishing market, the Ukrainian cultures popularization, which is not distorted by elements of inferiority, highlighting the directors and producers work at international festivals, the promotion of novelties in the audiovisual world, the creation of an online anthology (collection, publication and translation of Ukrainian writers texts about the war), archiving of memories and personal impressions of the Ukrainian intellectual elite, internet publication with author's studies of visual art, informative discourse on animation, TV series, analytical materials on modern Ukrainian cinema, motivation in consuming Ukrainian content, dialogue with the world community.

During a full-scale invasion, the cultural media establish a dialogue with the global community. The hybrid war that Russia has been waging for years has blocked all kinds of opportunities to show the international community the true features of our state, which is not blurred by expressions about «fraternal nations» and the like. Therefore, having learned about us now, the world has become more active in its desire to learn more about Ukraine, in its desire to cooperate. Narratives about the «greatness» of Russian identity are gradually shifting to another vector. Now the leading idea is the Ukrainian «indomitability», which is corrected by the motives of a complex identity in the difficult conditions of the aggressive policy of the enemy.

Therefore, media cultures during a full-scale invasion are an integral element in the consolidation of society for the purpose of building new values and ideals, rejecting the ideas of convergence (undergrowth). The specificity of national identity can be seen in their polyphonic coloring materials, besides, such mass media are a powerful tool for popularizing Ukrainian culture (in particular, military) and history in the world context.

Keywords: cultural identity, modern Ukrainian media, manipulative narratives, cultural and art space, polyphonic coloring, thematic context.

© Погребняк Інга, Ясінська Марина, 2023

Вступ. Повномасштабна війна Росії проти України ґрунтується не тільки на агресивній загарбницькій політиці щодо територій, але й на повному нівелюванні національної ідентичності українців. Пропагандистські заклики російських ЗМК про штучність української держави, мови та культури систематично з'являлися в інформаційному просторі ще задовго до військового конфлікту на Сході країни у 2014 році. Однак протистояння українських медіа маніпулятивним наративам країни-агресора велося не надто активно і, по суті, дозволяло руйнувати розуміння, усвідомлення цілісності нації, її історії, мистецьких здобутків, культурної спадщини. Тому метою нашого дослідження є виокремлення культурної ідентичності в сучасних медіа.

Методи дослідження. У роботі використано такі загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз і синтез, що сприяло цілісному вивченню теми дослідження. За допомогою описового та порівняльного методів окреслено основну проблематику, а для одержання результатів використано метод узагальнення.

Результати та обговорення. Слушною в цьому контексті є думка экс-міністра культури та інформаційної політики Олександра Ткачен-

ка: «Так, упродовж десятиліть нам нав'язували певне бачення самих себе. Таке нав'язування зводилося до шароварщини. Широку та багатогранну палітру культури України знебарвлювала імперська машина» [9]. З метою усунення деструктивних трансформацій надалі, а особливо під час повномасштабного вторгнення, сьогодні виникла нагальна необхідність у медіа, що спроможні і мають можливість ефективно обороняти національну самобутність, відкидаючи постійні намагання ворога вказати на неповноцінність і недосконалість всього українського, особливо культури. Аналізуючи сучасне українське інформаційне середовище, можна з впевненістю стверджувати, що такі ЗМК функціонують, а деякі перейшли в активну фазу від 24 лютого 2022 року. Проте культурно-мистецьких видань наразі не так багато, зокрема найбільш вагомими «Читомо» [20], «Лірум» [4], «Moviegram» [24], «Your Art» [25]. Треба зазначити, що про культуру пишуть видання «Українська Правда» (УП.Життя) [16] та «Укрінформ» (рубрика культура) [17], проте ці медіа дещо розпоросені у тематичній спрямованості. У цій статті спробуємо здійснити огляд найбільш вагомих медіа, визначити основні теми та ідеї, що вони пропагують. Медіа «Читомо»,

можна охарактеризувати насамперед як літературне, хоча з його матеріалів дізнаємося і про книговидавничий ринок.

Історично наш ворог намагався знищити мову та спалював книги. Під час повномасштабної війни такі випадки також були зафіксовані. Як приклад, можна пригадати ситуацію про окуповані території Луганщини, де російські війська вилучали українські підручники та спалювали їх [7]. Сьогодні «Читомо» порушує проблему місця російських авторів у літературному середовищі, розповідає про діяльність і здобутки вітчизняних авторів, намагається змусити читачів відрефлексувати необхідність радянського творчого спадку, звертає увагу і на перспективи післявоєнного розвитку літератури та формування нових смислів. Експерти «Читомо» транслиють той факт, що українські поети та письменники не знаходяться на порозі творчої кризи.

Щодо теми культурної ідентичності показовим, на наш погляд, є проєкт від Meridian Czernowitz «Воєнний стан», зреалізований «Читомо» [10]. Це онлайн-антологія, спрямована на зібрання, видання та переклад текстів українських літераторів про війну, архівування спогадів та власних вражень української інтелектуальної еліти, адже у непростий час змін важливо, щоб європейська аудиторія дізналася нашу творчу думку, видозмінену війною. Окрім збірки есеїв, «Читомо» поширює подібні за наративами матеріали: «Шлях до Перемоги: чому ми потребуємо власної героїки», «Оксана Забужко про витoki російсько-української війни» [21], «Що почитати у перервах між зведеннями з фронту – нова українська проза» [22].

«Читомо» займається вивченням іноземних ЗМК з метою осягнення українського контексту. Так, на сайті можна ознайомитися із серією оглядів. Можемо констатувати, що українською культурою та літературою цікавляться більше, ніж ми очікували. Підтвердженням цієї тези є матеріал «Українську поезію «змітають із прилавків» [18] або ж «Філософія Сковороди як ніколи актуальна» [19] тощо.

Додатково «Читомо» запустив спецпроєкт «До друку», який розповідає про витoki української друкованої книги від XVI століття до проголошення незалежності держави. Як зазначає медіа, говорити про культурну спадщину потріб-

но більше та гучніше, адже те як ми творимо є відповіддю на запитання ким ми є, у чому наша унікальність [12].

Щодо матеріалів теми збереження унікальності української мови в «Читомо» також є розділ «Війна» [11], де пропонується ознайомитися зі словником. Зроблено його з огляду на те, що повномасштабне вторгнення змінює дефініції слів і це загрожує їхньому «відмиранню». Проте інформаційний продукт пропонується не у спрощеному форматі, а розписаний коментарями-історіями людей з різних регіонів. Інша частина видань акцентує увагу на популяризації загалом української культури, не спотвореної елементом меншовартості. Певно, вагомим аргументом цього є висвітлення безпосереднього розвитку.

Медіа «Лірум» розповідає своїй аудиторії про українську музику, кіно і літературу. До 2022 року його тематичним напрямом була лише музика, проте повномасштабна війна надала поштовх до змін. Що ж до переформатування, то медіа мало чітку позицію – не співпрацювати із публікаціями артистів, які хоча б якось пов'язані з росією.

Загальновідомо, що до 24 лютого наш кінопростір можна було назвати зрусифікованим, а українські фільми, серіали, мультфільми вважалися чимось не вартим уваги, другорядним. Дослідницька компанія Gradus Research встановила, що у 2023 році частка українців, які регулярно дивляться українські фільми, збільшилася з 29 % до 33%, порівняно з довоєнним часом [15]. У цьому є безпосередня заслуга українських медіа, зокрема і вище зазначеного «Лірум», адже саме вони займаються промоцією новинок аудіовізуального світу, розставляють акценти на фільмах, що стосуються теми ідентичності. Війна породжує низку ідей щодо сценаріїв. «Лірум» зосередився на розгляді кінострічок про людське горе і втрати, евакуацію і біженців, особисті історії військових, про історії українських громадських і культурних діячів тощо.

Одним із напрямів у публікаціях онлайн-медіа «Лірум» є висвітлення визнання роботи українських режисерів та продюсерів на різноманітних кінофестивалях. Читач має усвідомити, що українське кіно не стоїть осторонь, у ньому кристалізується нова історична ера без принизливих образів

українців, що досить часто трансливалися в російському візуальному контенті.

Подібна ситуація з музикою. Медіа «Лірум» намагається переконати користувачів переглянути власний плей-лист, додаючи у свою стрічку інформацію про молодих виконавців, волонтерську діяльність співаків та співачок, фестивалі, адже, на жаль, саме в цій галузі культури ще досі простежуються негативні тенденції. За даними дослідження Gradus Research, близько 29 % українців продовжують слухати музику виконавців із росії [1]. Саме тому, завдання медіакультури – не дозволити прогресувати проникненню ворожої музики в наш простір ідентичності, адже через римовані тексти й мелодії українцям нав'язувалися цінності та ідеали ворога.

Тема літератури в «Лірум» розгортається навколо знакових подій, оглядів нових книг, інтерв'ю, а також частково досліджень про читацьку поведінку. Комплексно з іншими темами медіа розбудовує підвалини до сходження кожного читача на п'єдестал до формування ідентичності.

За схожою схемою функціонує і медіа «Moviegram». Навіть його візуальне оформлення в чорно-білому стилі скероване на емоційне заглиблення споживача в історію автентичності нашої держави. Як і «Лірум», медіа пише про кіно, українське та зарубіжне, це його основний напрям, більш розширений інформацією про анімацію, серіали та відеоарт. Класифікує себе ЗМК як інтернет-видання з авторськими дослідженнями візуального мистецтва. Тобто користувачеві доступні аналітичні матеріали щодо сучасного українського кіно. Як приклад-аргумент це такі матеріали, як «Спіймати Кайдаша»: село як зразок стабільності» [13], «Будинок зі скалок»: Війна поруч, але найстрашніше – вдома» [2], «Люксембург, Люксембург» Антоніо Лукіча: пацанська філософія та сімейні цінності» [5] тощо. Зроблено це для того, щоб через «притуплене» російськими нарративами сприйняття люди змогли роздивитися справжні сенси явищ та людських характерів (національний характер).

Росія відбирає наші культурні цінності ще з 2014 року (мова про картини, скульптури, історичні артефакти) і цілеспрямовано вивозить їх до своїх музеїв; під час повномасштабного втор-

гнення спостерігається така сама ситуація. Відступаючи з Херсона, російські військові спільно з місцевою окупаційною владою розграбували обласний краєзнавчий і художній музеї [3].

Сьогодні медіа займаються і фіксуванням воєнних злочинів росії. Ведеться облік об'єктів культурної інфраструктури, що зруйновані, скільки митців постраждалих від переслідувань. Фіксується те, що циклічно повторювалося століттями, проте через постійне втручання ворога стиралося з пам'яті. Одним із таких медіа є «Your Art».

Щодо матеріалів від «Української Правди», то вектор їхніх публікацій спрямований від появи нових мистецьких проявів і їх ролі в суспільстві до поняття повоєнної ідентичності. Спілкування з кіно- та літературними критиками, власниками культурних інституцій, творчими людьми вибудовує лінію-розмежування російської та української культур, з якої мають розпочатися глобальні зміни. «Українська Правда» не намагається ідеалізувати наш культурний простір, але й порушує питання недоліків і їх усунення. Приклад матеріалів: «Недосвідчені працівники, блекаути і російські атаки: боротьба української книжки за друк» [6], «Створити «з нуля», а не відновлювати радянське: до дискусії про знищені шкільні бібліотеки» [14] тощо.

«Укрінформ» тримає суспільство в «новинному» тонусі і не дає забути про те, що динаміка культурних звершень не спадає, адже майже кожного тижня започатковують нові проекти, виставки. Додатково контактується, що від українського мистецтва надходить фінансова допомога нашій армії. Бездіяльний російський культурний простір тепер здається мізерною ареною для просування фейків та маніпуляцій через спотворені символи. З одного боку, огляд медіа показує, що відбувається так зване «пробудження» і звільнення від експансії ворожої культури з її національними кодами, характером та стереотипами. А з іншого, акцентовано, скільки часу ігнорувалося це примусове захоплення нашої ідентичності і пояснюється, чому цього не можна допустити вкотре. Війна стала поштовхом для цих роздумів у журналістській спільноті.

У сьогочасних реаліях з'являється таке поняття, як «культурний фронт». Саме тому серед

журналістів розгортається боротьба із переписаними фактами про процеси появи власного «я» українського народу; із фактами привласнення діячів культури та творів мистецтва тощо. Мобілізувавшись, медіакультури намагаються сформувати нову, удосконалену ідентичність, загартовану умовами війни. Щодо цієї тези є слушна думка головної редакторки «Читомо» Оксани Хмельовської. Як справедливо зауважує експертка, «нам потрібно позбуватися радянського, колоніального погляду на себе» [23].

Ще один важливий факт – зацікавленість культурними медіа під час війни зростає. Свідченням цього є спостереження головних редакторів видань «Читомо», «Лірум», «Moviegram», «Your Art». Трафіки сайтів демонструють суттєві позитивні коливання [23]. Люди досліджують теми виробництва вітчизняного кіно, музики, літератури. А отже, можна припустити, що в суспільства з'являється мотивація бути свідомим, споживати український контент і відповідно шукати шляхи для встановлення власної приналежності.

Висновки. Як частково зазначено вище, під час повномасштабного вторгнення культурні медіа встановлюють діалог зі світовою спільною. Гібридна війна, котру роками вела Росія, блокувала всілякі можливості показати міжнародній спільноті справжні ознаки нашої держави, не розмиті висловами про «братські народи» тощо. Тому, пізнавши нас зараз, світ поживавився у своєму прагненні дізнатися про Україну більше, у бажанні співпрацювати. Наративи про «величність» російської самобутності поступово переходять на інший вектор. Тепер лідирує ідея української «незламності», що коригується мотивами складної ідентичності у непростих умовах агресивної політики ворога.

Отже, медіакультури під час повномасштабного вторгнення є невід'ємним елементом у консолідації суспільства задля розбудови нових цінностей та ідеалів, відкидання ідей зрощення (малороства). Специфіка національної ідентичності проглядається в їхніх матеріалах з поліфонічного забарвлення, окрім того, такі засоби масової інформації є потужним інструментом популяризації української культури (зокрема, воєнної) та історії у світовому контексті.

Список використаної літератури

1. «Близько 29% українців продовжують слухати російських виконавців». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3707299-blizko-29-ukrainciv-prodovzuut-sluhati-rosijskih-vikonavciv.html> (дата звернення: 25.10.2023).
2. «Будинок зі скалок»: Війна поруч, але найстрашніше – вдома». URL: <https://moviegram.com.ua/a-house-made-of-splinters/> (дата звернення: 25.10.2023).
3. «Вкрадена історія: як Росія грабує українські музеї». URL: <https://uatv.ua/uk/vkradena-istoriya-yak-rosiya-grabuє-ukrayinski-muzeji/> (дата звернення: 25.10.2023).
4. «Лірум». URL: <https://liroom.com.ua/> (дата звернення: 24.10.2023).
5. «Люксембург, Люксембург» Антоніо Лукіча: пацанська філософія та сімейні цінності». URL: <https://moviegram.com.ua/liukseburh-liukseburh-antonio-lukicha-ratsanska-filosofia-ta-simejni-tsinnosti/> (дата звернення: 25.10.2023).
6. «Недосвідчені працівники, блекаути і російські атаки: боротьба української книжки за друк». URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/08/1/255679/> (дата звернення: 25.10.2023).
7. «На Луганщині окупанти спалюють українські книги у котельнях». URL: <https://suspilne.media/376238-na-lugansini-okupanti-spaluut-ukrayinski-knigi-u-kotelnah-centr-nacsprotivu/> (дата звернення: 24.10.2023).
8. «Оксана Забужко про витoki російсько-української війни». URL: <https://chytomo.com/okšana-zabuzhko-pro-vytoky-rosijsko-ukrayinskoj-vijny/> (дата звернення: 25.10.2023).
9. Олександр Ткаченко. Чому українці мають усвідомити важливість національної ідентичності. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/02/22/244016/> (дата звернення 24.10.2023).
10. Проект «Воєнний стан». URL: <https://chytomo.com/tag/voiennoj-stand/> (дата звернення: 25.10.2023).
11. «Словник війни: від сміття до складу». URL: <https://chytomo.com/slovnuk-vijny-vid-smittia-do-skladu/> (дата звернення: 25.10.2023).
12. Спецпроект від «Читомо» «До друку». URL: <https://www.instagram.com/p/Cw2QftcNY9i/?igshid=MzRIODBiNWFlZA%3D%3D> (дата звернення: 25.10.2023).
13. «Спіймати Кайдаша»: село як зразок стабільності». URL: <https://moviegram.com.ua/spiymati-kaydasha/> (дата звернення: 25.10.2023).
14. «Створити «з нуля», а не відновлювати радянське: до дискусії про знищені шкільні бібліотеки». URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/06/26/255062/> (дата звернення: 25.10.2023).
15. «Третина українців регулярно дивиться українське кіно». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3698552-tretina-ukrainciv-regularno-divitsya-ukrayinske-kino.html> (дата звернення: 25.10.2023).
16. «Українська Правда». URL: <https://www.pravda.com.ua/> (дата звернення: 24.10.2023).

17. «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture> (дата звернення: 24.10.2023).
18. «Українську поезію «змігають із прилавків». URL: <https://chytomo.com/ukrainsku-poeziiu-zmitaiut-iz-prylavkiv-shcho-pysaly-pro-ukrainu-v-inozemnykh-zmi/> (дата звернення: 25.10.2023).
19. «Філософія Сквороди як ніколи актуальна». URL: <https://chytomo.com/filosofiiia-skovorody-iak-nikoly-aktualna-svitovi-zmi-pro-ukrainu/> (дата звернення: 25.10.2023).
20. «Читомо». URL: <https://chytomo.com/> (дата звернення: 24.10.2023).
21. «Шлях до Перемоги: чому ми потребуємо власної героїки». URL: <https://chytomo.com/shliakh-do-peremohy-chomu-my-potrebuie-mo-vlasnoi-heroiky/> (дата звернення: 25.10.2023).
22. «Що почитати у перервах між зведеннями з фронту – нова українська проза». URL: <https://chytomo.com/shcho-pochytaty-u-perervakh-mizh-zvedenniemy-z-frontu-nova-ukrainska-proza/> (дата звернення: 25.10.2023).
23. «Як працюють українські культурні медіа під час війни». URL: <https://suspilne.media/245223-ak-pracuut-ukrainski-kulturni-media-pid-cas-vijni/> (дата звернення: 24.10.2023).
24. «Moviegram». URL: <https://moviegram.com.ua/> (дата звернення: 24.10.2023).
25. «Your Art». URL: <https://supportyourart.com/> (дата звернення: 24.10.2023).
8. «Oksana Zabuzhko pro vytoky rosiisko-ukrainskoi viiny». Available at: <https://chytomo.com/oksanazabuzhko-pro-vytoky-rosiisko-ukrainskoi-vijny/> (accessed 25.10.2023).
9. Oleksandr Tkachenko. Chomu ukraintsi maiut usvidomyty vazhlyvist natsionalnoi identychnosti. Available at: <https://lifepravda.com.ua/columns/2021/02/22/244016/> (accessed 24.10.2023).
10. Proekt «Voiennyi stan». Available at: <https://chytomo.com/tag/voiennyj-stan/> (accessed 25.10.2023).
11. «Slovyk viiny:vid smittia do skladu». Available at: <https://chytomo.com/slovyk-vijny-vid-smittia-do-skladu/> (accessed 25.10.2023).
12. Spetsproiekt vid «Chytomo» «Do druku». Available at: <https://www.instagram.com/p/Cw2QftcNY9i/?igshid=MzRLIODBiNWFIZA%3D%3D> (accessed 25.10.2023).
13. «Spiimaty Kaidasha»: selo yak zrazok stabilnosti». Available at: <https://moviegram.com.ua/spiimaty-kaydasha/> (accessed 25.10.2023).
14. «Stvoryty «z nulja», a ne vidnovliuvaty radianske: do dyskusii pro znyshcheni shkilni biblioteky». Available at: <https://lifepravda.com.ua/culture/2023/06/26/255062/> (accessed 25.10.2023).
15. «Tretyna ukraintziv rehuliarno dyvytsia ukrainske kino». Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3698552-tretina-ukraintziv-regularno-divitsa-ukrainske-kino.html> (accessed 25.10.2023).
16. «Ukrainska Pravda». Available at: <https://www.pravda.com.ua/> (accessed 24.10.2023).
17. «Ukrinform». Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture> (accessed 24.10.2023).
18. «Ukrainsku poeziiu «zmitaiut iz prylavkiv». Available at: <https://chytomo.com/ukrainsku-poeziiu-zmitaiut-iz-prylavkiv-shcho-pysaly-pro-ukrainu-v-inozemnykh-zmi/> (accessed 25.10.2023).
19. «Filosofiiia Skovorody yak nikoly aktualna». Available at: <https://chytomo.com/filosofiiia-skovorody-iak-nikoly-aktualna-svitovi-zmi-pro-ukrainu/> (accessed 25.10.2023).
20. «Chytomo». Available at: <https://chytomo.com/> (accessed 24.10.2023).
21. «Shliakh do Peremohy: chomu my potrebuie mo vlasnoi heroiky». Available at: <https://chytomo.com/shliakh-do-peremohy-chomu-my-potrebuie-mo-vlasnoi-heroiky/> (accessed 25.10.2023).
22. «Shcho pochyty u perervakh mizh zvedenniemy z frontu – nova ukrainska proza». Available at: <https://chytomo.com/shcho-pochytaty-u-perervakh-mizh-zvedenniemy-z-frontu-nova-ukrainska-proza/> (accessed 25.10.2023).
23. «Yak pratsiuiut ukrainski kulturni media pid chas viiny». Available at: <https://suspilne.media/245223-ak-pracuut-ukrainski-kulturni-media-pid-cas-vijni/> (accessed 24.10.2023).
24. «Moviegram». Available at: <https://moviegram.com.ua/> (accessed 24.10.2023).
25. «Your Art». Available at: <https://supportyourart.com/> (accessed 24.10.2023).

References

1. «Blyzko 29% ukraintziv prodovzhuiut slukhaty rosiiskikh vykonavtsiv». Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3707299-blizko-29-ukraintziv-prodovzuiut-sluhati-rosiiskikh-vikonavtsiv.html> (accessed 25.10.2023).
2. «Budynok zi skalok»: Viina poruch, ale naistrashnishe – vdoma». Available at: <https://moviegram.com.ua/a-house-made-of-splinters/> (accessed 25.10.2023).
3. «Vkradena istoriia: yak Rosiia hrabuie ukrainski muzei». Available at: <https://uatv.ua/uk/vkradena-istoriya-yak-rosiya-grabuie-ukrayinski-muzeyi/> (accessed 25.10.2023).
4. «Lirum». Available at: <https://liroom.com.ua/> (accessed 24.10.2023).
5. «Liukseburh, Liukseburh» Antonio Lukicha: patsanska filosofiiia ta simeini tsinnosti». Available at: <https://moviegram.com.ua/liukseburh-liukseburh-antonio-lukicha-patsanska-filosofiiia-ta-simeini-tsinnosti/> (accessed 25.10.2023).
6. «Nedosvidcheni pratsivnyky, bleauty i rosiiski ataky: borotba ukrainskoi knyzhky za druk». Available at: <https://lifepravda.com.ua/culture/2023/08/1/255679/> (accessed 25.10.2023).
7. «Na Luhanshchyni okupanty spaluiut ukrainski knyhy u kotelniakh». Available at: <https://suspilne.media/376238-nalugansini-okupanti-spaluiut-ukrainski-knygi-u-kotelnah-centr-nacsprotivu/> (accessed 24.10.2023).

Надіслано до редакції 18.12.2023 р.